

ੴ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ

66

ਸਥਦੁ

ਭਾਗ - ੯

‘ਖੜੀ’

ਸਬਦ

ਭਾਗ-੯

‘ਹਵਾ’ ਅਥਵਾ ‘ਵਾਯੂ’ ਭਾਵੇਂ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ — ਪਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ, ਹਰ ਥਾਂ, ‘ਰਵਿ-ਰਹੀ-ਭਰਪੂਰ’ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅਸੀਂ ਇਕ ਖਿਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ‘ਜੀ’ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਹੋਂਦ ਦਾ —

ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ,
ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ,
‘ਯਾਦ’ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ,
‘ਭੁੱਲ’ ਵਿਚ ਹਾਂ,
ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ,

ਅਤੇ ਇਸੇ ‘ਭੁੱਲ’ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਨੂੰ ਇਹ ‘ਹਵਾ’ ਉਦੋਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਇਸ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ‘ਸਾਹ ਘੁਟਦਾ’ ਹੈ ਯਾ ਇਸ ਦੇ ‘ਵੇਗ’ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਵੇਂ ‘ਸਬਦ’ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ, ਤਾਣੇ-ਪੇਟੇ, ‘ਰਵਿ-ਰਹਿਆ’ — ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਆਤਮਿਕ ‘ਜੀਵਨ ਆਧਾਰ’ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਨਜਾਣ, ਅਗਿਆਨੀ, ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ, ਅਵੇਸਲੇ ਅਤੇ ‘ਭੁੱਲ’ ਵਿਚ ਹਾਂ।

ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡੀ ਬਿਰਤੀ, ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਦਿਸਣਹਾਰ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਿਸ਼ਟ ਸੂਖਮ ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਸਚਾਈਆਂ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਸੀਂ ‘ਰੱਬ’ ਨੂੰ ਭੀ ਦਿਸਣਹਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਣਾ ਲੋਚਦੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਨਿਸਚਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, ‘ਰੱਬ’ ਦੇ ਮਨੋਕਲਪਤ ਮੱਠ, ਮੰਦਰ, ਬੁੱਤ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਆਦਿ ‘ਘੜ’ ਕੇ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਦਿਮਾਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ‘ਪੂਰਤੀ’ ਨੂੰ ਹੀ, ‘ਪਰਮ’ ਯਾ ‘ਪਰਮਾਰਥ’ ਸਮੇਂ ਰਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਅਤੇ ਗਲਤਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਚੇਰੇ

ਸੂਖਮ ਅਦਿਸ਼ਟ ਗੈਬੀ 'ਆਤਮ-ਮੰਡਲ' ਦੇ ਜਾਨਣ, ਬੁਝਣ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਲਈ
ਸਾਨੂੰ —

ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਇੱਛਾ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਉਦਾਸ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਅਦਿਸ਼ਟ, ਅਗੋਚਰ, ਜਾਹਰਾ-ਜ਼ਹੂਰ, ਹਾਜ਼ਰਾ-ਹਜ਼ੂਰ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਾਬਤ ਸਾਡਾ ਗਿਆਨ —

ਸੁਣਿਆ-ਸੁਣਾਇਆ
ਪੜ੍ਹਿਆ-ਪੜ੍ਹਾਇਆ
ਸਮਝਿਆ-ਸਮਝਾਇਆ

ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਤਾਂਈਂ ਸੀਮਤ ਹੈ।

ਅਕਾਰ-ਹੀਣ, ਅਦਿਸ਼ਟ, ਅਗੋਚਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੂਖਮ
'ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਰੂਪ' 'ਸਬਦ' ਦਾ ਗਿਆਨ ਸਿਰਫ ਆਤਮਿਕ 'ਅਨੁਭਵ' ਦੁਆਰਾ,
ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ।

ਇਸ ਆਤਮਿਕ 'ਅਨੁਭਵੀ ਸੋਝੀ' ਯਾ 'ਤੱਤ-ਗਿਆਨ' ਤੋਂ ਬਹੁਰ — ਸਾਡਾ
ਗਿਆਨ, ਨਿਸਚਾ, ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨੀ ਭੀ —

ਓਪਰੀ
ਬਦਲਵੀ
ਅਧੂਰੀ
ਅਪੂਰਨ
ਗਲਤ ਅਤੇ
ਬੇ-ਬੁਨਿਆਦ ਹੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਕਾਰਨ, ਬੇਅੰਤ ਪਾਠ-ਪੂਜਾ, ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ
ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ, ਅਦਿਸ਼ਟ ਅਗੋਚਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ 'ਹੌਂਦ' ਅਤੇ
ਉਸ ਦੀ 'ਸਰਬੱਗਤਾ' ਉਤੇ ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਯਾ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦੀ ਯਾ ਓਪਰੀ
ਜੇਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ — ਜੇ ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਤਾਂਈਂ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ
ਜੀਵਨ-ਖੇਤਰ ਦੀ 'ਕਸਵੱਟੀ' ਉਤੇ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ।

ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ‘ਗੁਰੂ’ ਅਥਵਾ ‘ਸਤਿਗੁਰੂ’ —

ਦੇਹਧਾਰੀ ਨਹੀਂ

‘ਇਕ-ਦੋਸੀ’ ਨਹੀਂ

‘ਇਕ ਜਾਤੀ’ ਨਹੀਂ

ਇਕ ‘ਰੰਗੀ’ ਨਹੀਂ

ਇਕ ‘ਨਾਮੀ’ ਨਹੀਂ

‘ਉਸਵੀਰ’ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ

‘ਬੁੱਤਾਂ’ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ

‘ਮਰਨ-ਜੀਵਨ’ ਵਿਚ ਨਹੀਂ

‘ਸੁੰਡ’ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ

‘ਦਹਿਸਿਰਾ’ ਨਹੀਂ

‘ਭਿਆਨਕ-ਰੂਪ’ ਨਹੀਂ

‘ਦੂਰ’ ਨਹੀਂ।

ਦੇਹਧਾਰੀ ‘ਗੁਰੂ’, ਅਵਤਾਰ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਆਏ ਤੇ ਗਏ — ਪਰ ‘ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਰੂਪੀ’
‘ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ’ ਤਾਂ —

‘ਇਕ’ ਹੈ

‘ਸਚ’ ਹੈ

‘ਪੂਰਾ’ ਹੈ

‘ਅਬਿਨਾਸੀ’ ਹੈ

‘ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ’ ਹੈ

‘ਨਾਲ ਹੋਵੰਦਾ’ ਹੈ

‘ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗੇ’ ਹੈ

‘ਹਾਥ ਪੈ ਨੇਰੈ’ ਹੈ

‘ਅੰਗ ਸੰਗ ਮੌਲਾ’ ਹੈ

‘ਅੰਗ ਅੰਗ ਸੁਖਦਾਈ’ ਹੈ

‘ਰਖੈ ਜੀਅ ਨਾਲੇ’ ਹੈ

‘ਓਤ-ਪੋਤ ਲਪਟਾਏ’ ਹੈ

‘ਸਰਬ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰ’ ਹੈ

‘ਜ਼ਾਹਰਾ ਜ਼ਹੂਰ’ ਹੈ

‘ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜੂਰ’ ਹੈ
 ‘ਲਾਡ ਲਡਾਉਂਦਾ’ ਹੈ
 ‘ਬੇਲ ਖਿਲਾਉਂਦਾ’ ਹੈ
 ‘ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਗਲ ਲਾਉਂਦਾ’ ਹੈ
 ‘ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ’ ਹੈ
 ‘ਨਿਤ ਸਾਰ ਸਮਾਲੇ’ ਹੈ
 ‘ਅਨਦ-ਬਿਨੋਦੀ’ ਹੈ
 ‘ਮਿਠ ਬੋਲੜਾ’ ਹੈ
 ‘ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖ’ ਹੈ
 ‘ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮ’ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ, ਮਨੋਕਲਪਤ ‘ਬੁਤ’, ‘ਤਸਵੀਰਾਂ’ ਅਤੇ ‘ਦੇਹ-ਧਾਰੀ ਗੁਰੂ’ ਗੁਰਬਾਣੀ
 ਦੀ ਉਪਰ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ‘ਕਸਵੱਟੀ’ ਤੇ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੇ — ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ —

ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
 ਸਦਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ
 ‘ਬਦਲ’ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
 ‘ਬਿਨਸਨਹਾਰ’ ਹਨ
 ‘ਪੂਰਨ’ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ
 ‘ਸਰਬਗੱਗ’ ਨਹੀਂ ਹਨ
 ‘ਰਵਿ-ਰਹਿਆ-ਭਰਪੂਰ’ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅਨੁਸਾਰ — ਐਸਾ ‘ਸਰਬ-ਰਹਿਆ-ਭਰਪੂਰ’
 ‘ਗੁਰੂ’ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ‘ਸਬਦ’ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ —

ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਅਪਾਰਾ॥

ਤਿਸ ਦੈ ਸਬਦਿ ਨਿਸਤਰੈ ਸੰਸਾਰਾ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੫੫)

ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਪੀਰਾ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨੰ॥ (ਪੰ.-੯੩੫)

ਤੇਰਾ ਸਬਦੁ ਤੂੰਹੈ ਹਹਿ ਆਪੇ ਭਰਮੁ ਕਹਾ ਹੀ॥ (ਪੰਨਾ-੧੬੨)

ਜਹ ਕਹ ਤਹ ਭਰਪੂਰੁ ਸਬਦੁ ਦੀਪਕਿ ਦੀਪਾਯਉ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੬੫)

ਆਨਦ ਮੂਲੁ ਰਾਮੁ ਸਭੁ ਦੇਖਿਆ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਗੋਵਿਦੁ ਗਜਿਆ॥ (ਪੰ.-੧੩੧੫)

ਇਕਾ ਬਾਣੀ ਇਕੁ ਗੁਰੁ ਇਕੋ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ॥ (ਪੰਨਾ-੬੪੬)

ਏਕੰਕਾਰਹੁ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ ਬਣਾਇਆ। (ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੨੬/੨) ਅਤੇ ਇਹ 'ਸਬਦੁ-ਗੁਪ' 'ਗੁਰੂ' ਸਦਾ ਲਈ, ਜੁਗੋ-ਜੁਗ, ਇਕੋ-ਇਕ 'ਅਵਤਾਰਾ' ਹੈ।

ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ॥

ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਸਮਝਿਯਹੁ ਹਮਾਰਾ॥

(ਚੌਪਈ ਪਾ: ੧੦)

ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ — ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਖੋਜ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ —

ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਜਿਸੁ ਜੇਵਛੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ॥

ਤਿਸੁ ਸਰਣਾਈ ਛੂਟੀਐ ਲੇਖਾ ਮੰਗੈ ਨ ਕੋਇ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੮੯)

ਸੋ ਗੁਰੂ ਕਰਉ ਜਿ ਸਾਚੁ ਦਿੜਾਵੈ॥

ਅਕਥੁ ਕਬਾਵੈ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਵੈ॥

(ਪੰਨਾ-੬੮੬)

ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ 'ਦਰਸ਼ਨ' ਜਾ 'ਮਿਲਾਪ' ਦੀ ਜੁਗਤੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਅਥਵਾ 'ਸਬਦ-ਸੁਰਤ' ਦੁਆਰਾ 'ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ' ਹੀ ਦਸੀ ਗਈ ਹੈ —

ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਸਦਾ ਹੈ ਦਿਸੈ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ॥

(ਪੰਨਾ-੫੦੯)

ਪੂਰੇ ਸਬਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਆ ਆਈ॥

(ਪੰਨਾ-੫੧੪)

ਸਬਦੇ ਹੀ ਨਾਉ ਉਪਜੈ ਸਬਦੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ॥

(ਪੰਨਾ-੬੪੪)

ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਉਚੇ ਉਚਾ ਨਿਰਮਲ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇਆ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੪੧)

ਇਹ 'ਸਬਦ-ਸੁਰਤ' ਦੀ ਕਮਾਈ ਸਿਰਫ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ —

ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ॥

(ਪੰਨਾ-੨੬੨)

ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰਾ॥

(ਪੰਨਾ-੨੧੨)

ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧੀਐ ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਸਮਾਗੈ॥

(ਪੰਨਾ-੮੧੨)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਰੱਤੀ॥

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੨/੬)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਕਮਾਈ॥

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੧੬/੧)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਵਿਲੋਵੈ॥

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੨੮/੯)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਸਬਦੁ ਵਸੰਦਾ॥

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੧੬/੩)

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ‘ਸਬਦ-ਸੁਰਤ’ ਦੀ ਕਮਾਈ ਅਥਵਾ ਅੰਤ-ਮੁਖੀ ‘ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ’ ਕਮਾਈ ਯਾ ‘ਸਿਮਰਨ’ ਦੁਆਰਾ ਹੀ : —

ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ‘ਹਨੇਰ’ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ‘ਭਰਮ’ ਮਿਟਦੇ ਹਨ।
 ‘ਬਜਰ ਕਪਾਟ’ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ।
 ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ਪੜ੍ਹੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
 ਪੜ੍ਹੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ‘ਗੋਬਿੰਦ ਗੱਜਦਾ’ ਹੈ।
 ਅਨਾਹਦ ‘ਰੁਣ-ਝੁਣ’ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ‘ਅਨਹਦ-ਯੁਨੀ’ ਸੁਣਦੀ ਹੈ।
 ‘ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਰਸ’ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
 ਮਨ ‘ਅਲਮਸਤ ਮਤਵਾਰਾ’ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ਮਨ ਇਲਾਹੀ ‘ਨਾਮ-ਖੁਮਾਰੀ’ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।
 ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਕਿਸਮੇ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ, ‘ਦਰਸ਼ਨ’ ‘ਕੌਤਕ’ ਆਦਿ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਲਾਹੀ ਦੇਸ ਦੇ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਯਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਯਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ‘ਦਰਸ਼ਨ’ ਸਮਝ ਕੇ, ਛੁੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸਮਾਉਂਦੇ ! ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਯਾ ‘ਦਰਸ਼ਨ’ ਸਾਡੇ ਮਨ, ਬੁੱਧੀ, ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਏ ਮਨੋਕਲਪਤ ਖਿਆਲਾਂ ਯਾ ਨਿਸਚਿਆਂ ਦੇ ‘ਅਚੇਤ ਅਕਸ’ ਦਾ ‘ਝਲਕਾਰਾ’ ਯਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਮਨੋਕਲਪਤ ਖਿਆਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ‘ਕਿਸਮੇ’ ਹੀ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਫੌਰਨ ‘ਮਨਮੁਖਤਾਈ’ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ‘ਗੁਰਮੁਖਤਾਈ’ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ‘ਰੋੜ’ ਉਲੱਟ ਕੇ ‘ਆਤਮ ਪ੍ਰਾਇਣ’ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਸਭ ਕੋ ਵੇਖਦਾ ਜੇਤਾ ਜਗਤੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਡਿੱਠੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੯੪)

ਰਾਮ ਗੁਰਿ ਮੋਹਨਿ ਮੋਹਿ ਮਨੁ ਲਈਆ ॥

ਹਉ ਆਕਲ ਬਿਕਲ ਭਈ ਗੁਰ ਦੇਖੇ

ਹਉ ਲੋਟ ਪੋਟ ਹੋਇ ਪਈਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੩੬)

ਦਰਸਨ ਦੇਖਤ ਹੀ ਸੁਧਿ ਕੀ ਨ ਸੁਧਿ ਰਹੀ

ਬੁਧਿ ਕੀ ਨ ਬੁਧਿ ਰਹੀ ਮਤਿ ਮੈਂ ਨ ਮਤਿ ਹੈ।

(ਕਾ. ਭਾ. ਗ. ਦ)

ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ 'ਪੈਗ' (peg) ਪੀਣ ਨਾਲ — ਤਨ, ਮਨ, ਬੁੱਧੀ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਨੋਖਾ
ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਾ ਕਿ -

ਸਰੂਰ

ਖੁਸ਼ੀ

ਚਾਉ

ਜੋਸ਼

ਆਦਿ, ਜੋ ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੀ —

ਸੋਚਣੀ

ਤੱਕਣੀ

ਆਵਾਜ਼

ਹਰਕਤ

ਅਦਾਵਾਂ

ਵਰਤਾਵਾ

ਖਾਣ-ਪੀਣ

ਸੌਣ-ਜਾਗਣ

ਅਥਵਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ 'ਪੱਖ', ਵਿਚ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਇਹ
ਹਾਲਤ ਉਦੋਂ ਤਾਈਂ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਦ ਤਾਈਂ 'ਸਰੂਰ' ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹੇ। ਜਦ
'ਸਰੂਰ' ਉਤਰ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਸ਼ਰਾਬੀ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ 'ਸਬਦ-ਸੁਰਤ' ਦੀ ਕਮਾਈ ਅਥਵਾ ਸਿਮਰਨ
ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ — ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ —

ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਸਬਦ-ਸੁਰਤ ਦਾ 'ਮੇਲ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਆਤਮਿਕ 'ਖਿੱਚ' ਖਾਂਦਾ ਹੈ

ਸਬਦ ਵਿਚ 'ਲਿਵ ਲੀਨ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ

'ਰੁਣ-ਝੁਣ' ਛਿੜਦੀ ਹੈ

ਆਤਮਿਕ 'ਕਲਾ' ਵਰਤਦੀ ਹੈ
 'ਅਨਹਦ-ਧੁਨੀ' ਸੁਣਦੀ ਹੈ
 'ਅਣਮੜਿਆ ਮੰਦਲ' ਵੱਜਦਾ ਹੈ
 'ਬਿਨ ਸਾਵਣ ਘਨਹਰ' ਗੱਜਦਾ ਹੈ
 'ਝਿਮ-ਝਿਮ ਵਰਸੇ ਅਮਿਤਯਾਰਾ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ
 'ਪ੍ਰਿਮ-ਪਿਆਲਾ' ਪੀਂਦਾ ਹੈ
 ਪ੍ਰਿਮ-ਰਸ ਦਾ ਅਸਚਰਜ ਸਵਾਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ
 'ਨਾਮ' ਦਾ ਸੋਮਾ ਛੁਟਦਾ ਹੈ
 'ਅਮਿਤ-ਭੋਜਨ' ਛਕਦਾ ਹੈ
 'ਨਿਜ-ਘਰ' ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
 'ਗੋਬਿੰਦ-ਗੱਜਦਾ' ਹੈ
 ਅਨੰਤ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ
 'ਨਾਮ-ਖੁਮਾਰੀ' ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ

ਆਦਿ, ਅਨੇਕਾਂ ਆਤਮਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਇਹ 'ਨਾਮ-ਖੁਮਾਰੀ' — ਫੇਰ ਉਤਰਦੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ, 'ਸਬਦ-ਸੁਰਤ' ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਕੇ, ਦਿਨ-ਰਾਤ ਆਤਮਿਕ 'ਪ੍ਰਿਮ-ਪਿਆਲੇ' ਦਾ 'ਅਮਿਚਿ-ਰਸ' ਪੀ-ਪੀ ਕੇ ਅਲਮਸਤ ਮਤਵਾਰੇ ਅਥਵਾ 'ਖੀਵੇ' ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ 'ਗੁਰਮੁਖ ਅਵਸਥਾ' ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ —

ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵਤ ਸਦ ਹੀ ਰਾਤਾ॥ ਆਨ ਰਸਾ ਖਿਨ ਮਹਿ ਲਹਿ ਜਾਤਾ॥....

ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਅਲਮਸਤੁ ਮਤਵਾਰਾ॥ (ਪੰਨਾ-੩੨੨)

ਤੇਰਾ ਜਨੁ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ ਮਾਤਾ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਰਸਾ ਨਿਧਿ ਜਾ ਕਉ ਉਪਜੀ ਛੋਡਿ ਨ ਕਤਹੂ ਜਾਤਾ॥ (ਪੰਨਾ-੫੩੨)

ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ ਜੋ ਜਨ ਰੀਧੇ॥

ਚਰਨ ਕਮਲ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਬੀਧੇ॥ (ਪੰਨਾ-੧੯੮)

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਇਹ ਅਲੌਕਿਕ ਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਗੁੱਝੀ-ਛਿਪੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ —

ਅਖਾਂ ਦੀ 'ਬਿਨੋਦੀ'

ਤਕਣੀ ਦਾ 'ਤੇਜ'

ਚਿਹਰੇ ਦਾ 'ਠੁੰਮਾ'
 ਚਿਹਰੇ ਦਾ 'ਖਿੜਾਓ'
 ਮੱਥੇ ਦੀ 'ਚਮਕ'
 ਬੋਲੀ ਦੀ 'ਮਿਠਾਸ'
 ਬਚਨਾਂ ਦੀ 'ਦਾਮਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ'
 ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ
 'ਦਇਆ-ਬਿਮਾ' ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਰਾ
 ਪਿਆਰ ਦੀ 'ਅਕਿਖਨ ਖਿੱਚ'
 ਪ੍ਰਿਮ-ਪਿਆਲੇ ਦੀ 'ਮਸਤੀ'
 ਨਾਮ ਦੀ 'ਖੁਮਾਰੀ'

ਆਦਿ, ਅਨੇਕਾਂ ਆਤਮਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ 'ਦੈਵੀ-ਜੀਵਨ' ਦੀ 'ਬੈਰਾਗੀ-ਅਵੱਸਥਾ' ਦਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਰ 'ਤੱਕਣੀ', 'ਬੋਲ', 'ਹਰਕਤ' ਅਤੇ 'ਸੋਚ' ਵਿਚੋਂ, ਛੁੱਲ ਦੀ 'ਖੁਸ਼ਬੋਂ' ਵਾਂਗ ਸੁਤੇ-ਸਿੱਧ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਰਤਨੁ ਲੁਕਾਇਆ ਲੂਕੈ ਨਾਹੀ ਜੇ ਕੋ ਰਖੈ ਲੁਕਾਈ॥ (ਪੰਨਾ-੯੦੮)

ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਹਿਰਦੈ ਰਾਖਿਆ ਰਤਨੁ ਨ ਛਪੈ ਛਪਾਇਆ॥ (ਪੰ.-੯੮੯)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਦੀ 'ਤੁਹਾਡੀ', 'ਸਰਬ-ਰਹਿਆ-ਭਰਪੂਰ' 'ਸਬਦ' ਦੇ 'ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੇ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ —

ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦੀ
 ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦੀ
 ਜੀਂਦੀ
 ਥੀਂਦੀ
 ਵਸਦੀ
 ਮੌਲਦੀ
 ਭਣਕੇ ਖਾਂਦੀ
 ਹਸਦੀ-ਖੇਲਦੀ
 ਲਾਡ ਲਡਾਉਂਦੀ

ਅਨੰਤ ਇਲਾਹੀ ਰਸ, ਰੰਗ, ਸਵਾਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ ਮਾਣਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹੋ 'ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ' ਦਾ —

परमा

कर्म

ਗਿਆਨ

ਪਾਠ-ਪੜਾ

ਪ੍ਰਮਾਰਥ

ਭਜਨ

ਜੀਵਨ

کلیاں ہے۔

ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ' ਦੇ ਆਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ 'ਨਿਕਲਣਾ' ਹੀ, ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਿਕ 'ਮੰਤ' ਹੈ।

ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਤਹ ਤੂ ਹੈ ਤੁਝ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਛੂਟਿ ਮਰਾ॥

(ਪੰਨਾ-੨੫)

ਨਾਨਕ ਜਿਤੁ ਵੇਲਾ ਵਿਸਰੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ

ਤਿੜ੍ਹ ਵੇਲੈ ਮਰਿ ਜਾਇ ਜੀਉ ਮੇਰਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੯)

ਗਰਮਖ ਜਨ ਦੀ ਇਸ —

આઉભિવ ‘ખસ્થે’

ਗਹਿਣੀ-ਬਹਿਣੀ

ਛੱਲ-ਛੱਲ ਪੈਂਦਾ 'ਪਿਆਰ'

ਪਿਆਰ 'ਤੱਕਣੀ'

ਦਾਮਨਿਕ 'ਛੋਹ'

ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ ਦੀਆਂ ਲਿਸ਼ਕਾਂ

ਸਬਦ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ

ਦੈਵੀ ਸ਼ੁਭ ਭਾਵਨਾਵਾਂ

ਦਾਮਨਿਕ ਜੀਵਨ

ਚੰਬਕੀ ਖਿਤ

ਨਾਲ, ਬੇਅੰਤ ਹੋਰ ਅਭਿਲਾਖੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਟਿ ਉਧਾਰਦਾ ਭਾਈ ਦੇ ਨਾਵੈ ਏਕ ਕਣੀ॥

(ਪੰਨਾ-੯੦੮)

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਘਾਲੁ॥

ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲੁ॥

(ਪੰਨਾ-੨੨੨)

ਕਬੀਰ ਸ਼੍ਰੋਟੀ ਮੁਖੁ ਧੰਨਿ ਹੈ ਜਾ ਮੁਖਿ ਕਹੀਐ ਰਾਮੁ॥

ਦੇਹੀ ਕਿਸ ਕੀ ਬਾਪੁਰੀ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੋਇਗੇ ਗ੍ਰਾਮੁ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੨੦)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ‘ਸਬਦ’ ਅੱਖਰ ਬੇਅੰਤ ਵਾਰੀ, ਇਸ ਦੇ ਸੁਖਮ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਆਤਮਿਕ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਬਿਰਤੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ – ਅਸੀਂ ‘ਸਬਦ’ ਦੇ ਅੱਖਰੀ ਸਰੂਪ ਦੇ ਦਿਮਾਰੀ ਓਪਰੇ ਜਿਹੇ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਣੂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੁਖਮ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਅਨੁਭਵੀ ਆਤਮਿਕ ਭਾਵਾਂ ਤੋਂ –

ਅਨਜਾਣ ਹਾਂ

ਅਗਿਆਨੀ ਹਾਂ

ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਹਾਂ

ਅਵੇਸਲੇ ਹਾਂ

ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ‘ਸਬਦ’ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ‘ਤੱਤ-ਗਿਆਨ’, ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਗੁੱਝੇ ਆਤਮਿਕ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਬੁੱਝ, ਸੀਝ, ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਲਈ ‘ਸਬਦ’ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਲਾਹੇ ਫਲ, ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸੇ ਕਾਰਨ, ਆਮ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ‘ਸਬਦ’ ਦੀ ਬਾਬਤ ਅਤਿਅੰਤ ਭੁਲੇਖੇ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਬੇ-ਲੋੜੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ।

‘ਸਬਦ’

‘ਗੁਰ-ਸਬਦ’

‘ਤਤ-ਸਬਦ’

‘ਇਕ-ਸਬਦ’

‘ਸਚ-ਸਬਦ’

‘ਅਨਹਦ-ਸਬਦ’

‘ਪੰਚ-ਸਬਦ’

ਦੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਅਨੁਭਵੀ ਗੁੱਝੇ ਆਤਮਿਕ ‘ਭੇਦਾਂ’ ਅਤੇ ‘ਭਾਵਾਂ’ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ 'ਸ-ਬ-ਦ' ਸਿਰਫ਼ —

ਮੁਰਦਾ ਅੱਖਰ ਹੀ ਨਹੀਂ,
ਬੋਲੀ ਦੇ ਲਡੜ ਹੀ ਨਹੀਂ,
ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੀ ਨਹੀਂ,
ਵਲਵਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੀ ਨਹੀਂ,
ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ 'ਚਿਤ੍ਰ' ਹੀ ਨਹੀਂ,

ਬਲਕਿ, ਇਹਨਾਂ ਸਥੂਲ ਦਿਸਣਹਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ 'ਅੰਤਰ-ਗਤ' ਕੋਈ ਅਲੌਕਿਕ —

'ਬਰ-ਬਰਾਉਂਦੀ'
'ਲਰ-ਜਰਾਉਂਦੀ'
'ਰੁਣ-ਝੁਣ' ਛੇੜਦੀ
'ਲਹਿਰਾਂ' ਮਾਰਦੀ
'ਲੁਕ-ਮਚਾਈ' ਖੇਲਦੀ
'ਕਲੋਲਾਂ' ਕਰਦੀ
'ਪ੍ਰੇਮ-ਗਲਵਕੜੀਆਂ' ਪਾਉਂਦੀ
'ਲਾਡ-ਲਡਾਉਂਦੀ'
'ਖੇਲ-ਖਿਲਾਉਂਦੀ'
'ਅਨਹਦ-ਧੁਨੀ' ਵਜਾਉਂਦੀ
'ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਲਾ' ਪਿਲਾਉਂਦੀ
'ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ' ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦੀ
'ਪਿਆਰ-ਹਠਕੇਲੀਆਂ' ਕਰਦੀ
'ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਮਈ'
'ਜੀਉਂਦੀ-ਜਾਗਦੀ'
'ਗੱਜਦੀ-ਵਜਦੀ'

ਜੀਵਨ-ਰੋਂ ਅਥਵਾ 'ਸਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੀ 'ਆਤਮ-ਸ਼ਕਤੀ' ਹੈ, ਜੋ —

ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈ
ਬਿਸਮਾਦ ਰੂਪ ਹੈ
ਅਦਭੁਤ ਰੂਪ ਹੈ
ਰਸ-ਰੂਪ ਹੈ

ਰੰਗ-ਰੂਪ ਹੈ
 ਅਨਦ ਬਿਨੋਦੀ ਹੈ
 ਪ੍ਰਮ ਸਰੂਪ ਹੈ
 ਦਿਆਲ ਸਰੂਪ ਹੈ
 ਭਰਤ-ਵਛਲ ਹੈ
 'ਅੰਤਰਜਾਮੀ' ਹੈ
 'ਸਬਦ-ਗੁਰੂ' ਹੈ
 'ਗੁਰ-ਮੂਰਤ' ਹੈ
 'ਵਾਹੁ-ਵਾਹੁ' ਹੈ
 ਗੁਪਤ 'ਨਾਮ' ਹੈ
 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਹੈ।

ਪਰ — ਐਸੇ 'ਅਸਚਰਜੋ-ਅਸਚਰਜ', ਵਿਸਮਾਦੀ 'ਸਬਦ-ਗੁਰੂ' ਨੂੰ —

ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ 'ਅੱਖ' ਨਹੀਂ,
 ਪਹਿਚਾਨਣ ਵਾਲੀ 'ਬਿਬੇਕ-ਬੁੱਧੀ' ਨਹੀਂ,
 ਬੁੱਝਣ ਵਾਲਾ 'ਤਤ-ਗਿਆਨ' ਨਹੀਂ,
 ਚੀਨਣ ਵਾਲਾ 'ਅਨੁਭਵ' ਨਹੀਂ,
 ਮਾਨਣ ਵਾਲਾ 'ਹਿਰਦਾ' ਨਹੀਂ,
 ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਵਾਲੀ 'ਸ਼ਰਧਾ' ਨਹੀਂ,
 ਇਲਾਹੀ ਦਾਤ ਲਈ 'ਭਾਂਡਾ' ਨਹੀਂ,
 ਅਨਹਦ-ਧੁਨੀ 'ਸੁਨਣ' ਵਾਲੇ ਕੰਨ ਨਹੀਂ,
 ਬਿਸਮਾਦ ਹੋਣ ਵਾਲੀ 'ਭਾਵਨਾ' ਨਹੀਂ,
 'ਪ੍ਰਮ-ਰਸ' ਮਾਨਣ ਵਾਲੀ 'ਸਵੈਪਨਾ' ਨਹੀਂ।

ਹਾਂ ਜੀ, ਐਸੇ 'ਅਨਹਦ-ਸਬਦ', 'ਤਤ-ਸਬਦ', 'ਸੱਚ-ਸਬਦ',
 'ਏਕ-ਸਬਦ' ਦੀ ਅਪਾਰ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਇਉਂ
 ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ : —

'ਆਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਹੈ
 'ਗੁਪਤ-ਨਾਮ' ਹੈ
 'ਅਨਹਦ ਬਾਣੀ' ਹੈ
 'ਅਨਹਦ ਰਾਗ' ਹੈ

‘ਅਨਹਦ ਨਾਦ’ ਹੈ
 ‘ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ’ ਹੈ
 ਅਨਹਦ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ
 ਅਨਹਦ ਤਰੰਗਾਂ ਹਨ
 ਤਰੰਗਾਂ ਦੀ ‘ਰੁਣ-ਝੁਣ’ ਹੈ
 ਪਿਆਰ ਦੀ ‘ਬਰ-ਕੰਬਣੀ’ ਹੈ
 ‘ਪ੍ਰਮ-ਸਵੈਪਨਾ’ ਹੈ
 ‘ਪ੍ਰਿਮ-ਪਿਆਲਾ’ ਹੈ
 ‘ਪ੍ਰੇਮ-ਪਦਾਰਥ’ ਹੈ
 ‘ਚੁਪ-ਪ੍ਰੀਤ’ ਹੈ
 ‘ਚੁਪ-ਮੰਡਲ’ ਹੈ
 ਅਜਲ ਦੇ ‘ਚੁਪ-ਸੁਨੇਹੜੇ’ ਹਨ
 ਅਬੋਲ ਬੋਲੀ ਹੈ
 ‘ਰਵਿ-ਰਹਿਆ-ਭਰਪੂਰ’ ਹੈ
 ‘ਅਨਹਦ ਝੁਣਕਾਰ’ ਹੈ
 ‘ਆਤਮ ਹਿੰਡੋਲਾ’ ਹੈ
 ‘ਚੁਪ-ਗਿੜਾਂਉ’ ਹੈ
 ‘ਚੁਪ-ਗਰਜ’ ਹੈ
 ਗੁਪਤ ‘ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ’ ਹੈ
 ਗੁਪਤ ‘ਵਣਜ-ਵਪਾਰ’ ਹੈ
 ‘ਅਣਮੜਿਆ ਮੰਦਲ’ ਵੱਜਦਾ ਹੈ
 ‘ਬਿਨ ਵਜਾਇ ਕਿੰਗਰੀ’ ਵੱਜਦੀ ਹੈ
 ਆਤਮ-ਰਸ ਦਾ ‘ਵਾ-ਵਰੋਲਾ’ ਹੈ।
 ਆਤਮ ‘ਮੌਜ’ ਹੈ
 ‘ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ’ ਹੈ
 ‘ਜੀਵਨ-ਦਾਤਾ’ ਹੈ
 ‘ਪਰਮ-ਤਤ’ ਹੈ
 ‘ਆਤਮ ਜੋਤ’ ਹੈ
 ‘ਗੁਪਤ ਨਾਮ’ ਹੈ

‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ’ ਹੈ
‘ਗੁਰੂ’ ਹੈ,

ਅਤੇ ਇਹ ‘ਤਤ-ਸਬਦ’ ਹੀ –

ਜਸ ਭਿਨੜੀ ‘ਝਰਨਾਹਟ’ ਹੈ
‘ਦਾਮਨੀ ਜੋਤ’ ਹੈ
‘ਨਿਰੰਜਨੀ ਜੋਤ’ ਹੈ
‘ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਮੌਜ’ ਹੈ
‘ਚੁੰਬਕੀ ਖਿਚ’ ਹੈ
‘ਜੀਵਨ ਰੂਪ’ ਹੈ
‘ਸਚਾ ਨੀਸਾਣ’ ਹੈ
‘ਸੁਖ ਸਾਗਰ’ ਹੈ
‘ਦੁਖ-ਭੰਜਨ’ ਹੈ
‘ਭੈ-ਭੰਜਨ’ ਹੈ
‘ਭਰਮ ਕਾਟਨਹਾਰ’ ਹੈ
‘ਹਨੇਰ ਬਿਨਾਸਨ’ ਹੈ
‘ਜਮ ਬਿਦਾਰਨਹਾਰ’ ਹੈ
‘ਕਰਮ’ ਮੇਟਨਹਾਰ ਹੈ
‘ਆਵਾ-ਗਵਨ’ ਮਿਟਾਵਨਹਾਰ ਹੈ
‘ਲਕੁਟੀ ਟੋਹਣੀ’ ਹੈ
‘ਖੋਦ-ਖੁਮਾਰੀ’ ਹੈ
‘ਲਾਲ-ਅਮੇਲਾ’ ਹੈ
‘ਮਿਠੀ ਆਤਮਿਕ ਕੰਬਣੀ’ ਹੈ
ਬਬੀਹੇ ਦੀ ‘ਸੂਂਤੀ ਬੂੰਦ’ ਹੈ
‘ਸਦ-ਹੁਣ’ ਹੈ
ਨਿਤ ‘ਨਵਾਂ-ਨਵੇਲਾ’ ਹੈ
‘ਪ੍ਰੇਮ-ਪੁਰਖ’ ਹੈ
‘ਪ੍ਰੇਮ-ਪਦਾਰਥ’ ਹੈ
‘ਅਤਿ-ਪ੍ਰੀਤਮ’ ਹੈ
‘ਮਨ ਮੋਹਣਾ’ ਹੈ

‘ਘਟ ਸੋਹਣਾ’ ਹੈ
‘ਮੂਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ’ ਹੈ
ਮਰ-ਜੀਵਿੱਖਿਆਂ ਦਾ ‘ਦੇਸ਼’ ਹੈ
‘ਸਰਬ-ਰਹਿਆ-ਭਰਪੂਰ’ ਹੈ
‘ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ’ ਹੈ
‘ਚੋਜ ਵਿਡਾਣਾ’ ਹੈ
‘ਸਦ ਬਖਿੰਦ ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨਾ’ ਹੈ
‘ਅਉਗੁਣ ਕੋ ਨ ਚਿਤਾਰਦਾ’ ਹੈ
ਵਡ ‘ਦਾਤਾ’ ਹੈ
ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਠੰਡਾ ‘ਬੁੱਲਾ’ ਹੈ
ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦਾ ‘ਪਹੁ-ਛੁਟਾਲਾ’ ਹੈ
ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ‘ਸ਼ਬਨਮ’ ਹੈ
ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦਾ ‘ਸੱਜਗਾ-ਪਣ’ ਹੈ
ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦੀ ‘ਸਤ-ਰੰਗੀ-ਪੀਂਘ’ ਹੈ।

(ਸਮਾਪਤ)

© ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ ।

ਏਸੇ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰੁ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ 132 ਲੇਖ (13 ਕਿਤਾਬਾਂ) ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤਰਜਮਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਲੇਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਜਪ-ਤਪ ਸਮਾਗਮ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ, ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ ਵਿਖੇ ਮਾਰਚ, ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ (20-30) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 15-15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ-ਸੁਨਾਮ, ਬਰਾਸਤਾ (ਵਾਈਆ) ਜਥੇਪਲ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਤੇ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਣ ਇਹ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ : -

Website : www.brahmbungadodra.org

E-mail : info@brahmbungadodra.org

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 073074-55097, 01652-255097, 99149-55098

❖ ਸ਼ਾਖਾ ❖

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ (ਦੋਦੜਾ)

ਦੱਖਣੀ ਬਾਈ ਪਾਸ, ਦੋਰਾਹਾ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ

ਫੋਨ : 073074-55098, 01628-258697, 099149-55098

❖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ❖

ਸੈਕ੍ਰੈਟਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ ਟ੍ਰਸਟ (ਰਜਿ.)

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 73074-55096